

آموزش زبان اسپانیایی در ایران و کاربرد کتاب ادبیات اسپانیایی

مطالعه موردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران - شمال

بئاتریس سالاس*

علی آرین دارستانی**

چکیده

نوشته پیش‌رو مطالعه‌ای است درباره آموزش ادبیات زبان اسپانیایی در دانشکده زبان‌های خارجی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران - شمال، همراه با بررسی کاربرد کتاب ادبیات اسپانیایی، نوشته فرناندو لازارو کارتر و بیسته توسن، و مطابقت متن کتاب با شیوه‌های آموزشی موجود در این رشته برای دانشجویان ایرانی رشته زبان اسپانیایی. بدین منظور، این اثر کامل معرفی و بررسی خواهد شد و تمامی نظریات و انتقاداتی که نتیجه سال‌ها تجربه تدریس این کتاب در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران - شمال است، ارائه می‌شود. هم‌چنین، با طراحی فرم نظرسنجی دارای ده سؤال، کتاب در رسیدن به اهداف تعیین‌شده‌اش ارزیابی خواهد شد. نتایج شامل نظریات و پیش‌نهادهای استادان، فارغ‌التحصیلان، و دانشجویان این رشته است و نشان می‌دهد این کتاب برای مکانیسم آموزشی ایران بسیار مؤثر است و فقط لازم است تا مطالب اندکی را استادان به‌منظور هماهنگی با دیدگاه ایرانیان و به‌روزرکردن مفاهیم در تکمیل آن بیفزایند.

کلیدواژه‌ها: آموزش زبان اسپانیایی برای غیراسپانیایی‌زبانان، آموزش زبان و ادبیات اسپانیایی، ادبیات آمریکای لاتین، بیوگرافی، تاریخ زبان اسپانیایی، نثر و شعر.

* استادیار گروه زبان اسپانیایی، دانشکده زبان‌های خارجی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران - شمال

(نویسنده مسئول)، Besadera@yahoo.com

** مدرس مدعو گروه زبان اسپانیایی، دانشکده زبان‌های خارجی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران - شمال،

Ariian@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۲۷، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۰۲

۱. مقدمه

کتاب کاررتر (Fernando Lázaro Carreter) و توسن (Vicente Tusón)، از زمان انتشارش در اسپانیا در سال ۱۹۹۶، از کارآمدترین کتب آموزشی ادبیات اسپانیایی در مقطع کارشناسی بوده است و این موفقیت را مدیون محتوای غنی و توجه خاص به شیوه‌های آموزشی است که نویسندگان این کتاب از آن بهره جسته‌اند و همه این‌ها موجب شده است که این کتاب از مرزهای اسپانیا و آمریکای لاتین پا فراتر بگذارد. کتاب *ادبیات اسپانیایی*، که به زبان‌های گوناگون ترجمه شده است، تقریباً بیش از بیست سال است که در دانشگاه‌های ایران نیز تدریس می‌شود.

این مقاله مطالعه‌ای است بر محتوا و نقاط قوت این کتاب در آموزش ادبیات اسپانیایی در ایران که می‌تواند هم برای استادان زبان و ادبیات اسپانیایی و هم دانشجویان ایرانی رشته زبان اسپانیایی مفید باشد. با توجه به تجربیات نگارندگان در تدریس ادبیات اسپانیایی به روش‌هایی که استاد برای درک بهتر دانشجویان یا تسهیل در یادگیری طی سالیان تدریس تجربه کرده است اشاره خواهد شد. ادبیات اسپانیایی از واحدهای برنامه آموزشی رشته زبان اسپانیایی است که به تصویب وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری جمهوری اسلامی ایران برای اجرا در دانشکده‌های زبان رسیده است.

استفاده از متون ادبی در کلاس درس لازم است، نه تنها به‌منزله نمونه‌ای از زبان اسپانیایی، بلکه درکل به‌مثابه یکی دیگر از جنبه‌های آن زبان. سرخیو پالاسیوس گونسالس در این باره می‌نویسد: «زمانی که تأکید می‌کنیم بر این‌که استفاده از ادبیات اسپانیایی در کلاس‌های درس از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، بدین معنی نیست که فقط به درک جنبه‌های تاریخی، فرهنگی، و ویژگی‌های خاص آن پردازیم، بلکه باید به این جنبه‌ها نیز توجه داشت که یک دانشجوی غیراسپانیایی زبان با خواندن این متون می‌تواند از بسیاری جنبه‌ها سطح دانش خود را بالا ببرد» (Sergio Palacios González 2011: 12).

۲. نمایه‌ای از اهداف آموزش ادبیات اسپانیایی به غیراسپانیایی‌زبانان

در دوره‌های آموزش زبان اسپانیایی به غیراسپانیایی‌زبانان، متون ادبی به‌عنوان منابع کمک‌آموزشی مؤثر از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. روش تدریسی که استاد انتخاب می‌کند، ارتباط با برنامه آموزشی و نوع فعالیت‌هایی که استاد داخل کلاس یا خارج از آن انجام می‌دهد، مانند استفاده از کتاب‌های کمک‌آموزشی، همه این‌ها در بهبود شرایط آموزشی مؤثر است و رضایت دانشجویان و استادان را به‌هم‌راه دارد.

درباره این موضوع، سخنان لاسارو کاررترو کوررا کالدرون (Lázaro Carreter y Correa Calderón) از اهمیت خاصی برخوردار است:

درک و فهم یک متن تنها پرداختن به جنبه گرامری یا لغتی یا ادبی و تاریخی و فرهنگی یا تنها پرداختن به مفاهیم اخلاقی نیست، بلکه تمامی سختی و درعین حال شیرینی و زیبایی یک متن پرداختن به تمامی موارد بالا به طور هم‌زمان است (Lázaro Carreter and Correa Calderón 1974: 16).

از همین رو، زمانی که می‌خواهیم از یک متن ادبی در کلاسی که زبان اسپانیایی زبان دوم آن است بهره ببریم، می‌بایست مهارت‌های مختلف را با هم و هم‌زمان به کار گیریم؛ تمامی آن‌ها برای رسیدن به هدف که همان انتقال مفاهیم زبانی است که آموزش می‌دهیم لازم و ضروری است. طبق گفته‌های پالاسیو گونسالس^۱ (Palacios González) این مهارت‌ها به صورت زیر دسته‌بندی می‌شوند:

۱. مهارت ارتباطی: ادبیات یک پیام است؛
۲. مهارت خواندن: مهارت‌های خواندن فعال می‌شوند؛
۳. مهارت‌های ادبی: عادت به خواندن؛
۴. مهارت‌های فرهنگ: آشناسدن با مفاهیم فرهنگی غیرزبان‌شناسی؛
۵. مفاهیم گرامری: یک چالش محض برای دانشجویان غیراسپانیایی زبان؛
۶. مهارت‌های عمل‌گرا؛
۷. مهارت‌های لفظی یا سخن‌وری: مثل به‌کاربردن استعاره‌ها.

بسیاری از استادان این رشته در کشورهای غیراسپانیایی زبان معمولاً به متون ادبی نمی‌پردازند یا به علت تشخیص ندادن سطح زبانی دانشجویان آن ترم، یا به علت اصرار خود دانشجویان مبنی بر آسان‌تر برگزارکردن کلاس‌ها. به همین دلیل، استادان این رشته از تمام ظرفیت و پتانسیل آموزشی و علمی خود استفاده نمی‌کنند یا بسیاری از آن‌ها کم‌بود زمان را بهانه می‌کنند. در ایران، برنامه آموزش ادبیات اسپانیایی در دانشگاه‌ها به سه ترم سه واحدی دسته‌بندی شده است؛ در جلسات هفتگی یک ساعت و چهل و پنج دقیقه‌ای که طی شانزده جلسه برگزار می‌شود. علاوه بر تمامی این‌ها، برنامه زبان اسپانیایی شامل واحدی درسی است به نام نمونه‌های نثر و شعر که تکمیل‌کننده دانش این حیطه است. باید قبول کنیم که ادبیات اسپانیایی بسیار متنوع است و برای دانشجوی خارجی مطالعه این درس به زبان اسپانیایی دشوارتر است.

بی‌شک، تلاش و اشتیاق استاد در کلاس از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. علاوه بر آن، کلاس‌های این درس به زبان اسپانیایی برگزار می‌شود، نه فارسی. این سبب می‌شود که دانشجویی ترم بیش از پیش با واژه‌های اسپانیایی آشنا شود و در پایان هرچه باشد، امتحان ترم به زبان اسپانیایی برگزار می‌شود.

۳. معرفی اثر و آشنایی با ساختار آن

کتاب ادبیات اسپانیایی کاربرتر و توسن تاکنون چندین بار به چاپ رسیده است. مخاطبان این کتاب اکثراً دانشجویان، استادان، و علاقه‌مندان به موضوع ادبیات‌اند. این کتاب تمامی موضوعات مورد بحث در ادبیات اسپانیایی را، که لازمه آموزش است، در بر دارد و هر دانشجوی غیر اسپانیایی زبان به راحتی می‌تواند از آن استفاده کند، زیرا واژگانی که در این کتاب به کار رفته است در سطح پایه و متوسطه است و هر کس به اندازه دانش اسپانیایی خود می‌تواند از آن بهره‌مند شود.

این کتاب بر پایه دوره‌های ادبی اسپانیایی نوشته شده است و همان‌طور که نویسندگان این کتاب در مقدمه اثرشان اشاره کرده‌اند، این کتاب سه هدف اصلی را دنبال می‌کند که کاملاً با اهداف آموزشی که در روزنامه رسمی به شماره (18-IV-1975) به چاپ رسید هماهنگی کامل دارد. این سه هدف عبارت‌اند از تحریک علاقه خواننده به مطالعه، داشتن دیدگاهی انتقادی به هنگام مطالعه، و ارائه اطلاعات تاریخی و فرهنگی.

از این رو، این اثر دربرگیرنده منتخبی از متون نویسندگانی است که در اهداف آموزشی ذکر شده و خواندن آن‌ها اجتناب‌ناپذیر است. هر درس این کتاب با معرفی و شرح مختصر بیوگرافی و نقد مختصری از آثار وی آغاز می‌شود و در پایان هر بخش، یک سری تمرین پیش‌نهادی برای استادان ارائه شده است.

نویسندگان تأکید می‌کنند که این کتاب فقط کتاب تاریخ ادبیات اسپانیایی با نمونه‌هایی از متون ادبی نیست، بلکه این کتاب مطالعه ادبیات اسپانیایی از طریق متون ادبی است که به ترتیب تاریخ وقوع است.

به گفته نویسندگان، متونی که در این کتاب آورده شده است برای این نیست که دانشجویان آن را ماشین‌وار حفظ بکنند، بلکه از آن‌ها باید به صورت ابزار کسب اطلاعات مفید و پُربار استفاده کرد (Lázaro Carreter and Tusón: 1977).

نکته قابل تأملی این‌که کاربرتر تا آخرین سال‌های زندگی خود کتاب‌های متعددی در مورد آموزش زبان و ادبیات اسپانیایی در مقطع دبیرستان نوشت؛ کتابی مشترک با کوررآ

کالدرون (Correa Calderón)، بیسته توسن (Vicente Tusón Valls)، یا حتی کتبی به تنهایی که تمامی آن‌ها کتاب‌های آموزش زبان و ادبیات اسپانیایی دوره متوسطه (دبیرستان) به‌شمار می‌روند و در دهه‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۰ از پرکاربردترین کتاب‌های آموزشی بوده‌اند و دانشگاه‌ها نیز از فواید این کتاب‌ها بی‌نصیب نماندند و دانشجویان در کلاس‌های درس از آن بهره بردند؛ به‌ویژه در جایگاه درآمدی بر کتاب‌های ادبیات یا مبنایی برای تدریس استادان مفید واقع شد.

این کتاب به سیزده فصل به‌صورت زیر تقسیم می‌شود:

۱. معرفی؛
۲. ادبیات، کلیات؛
۳. قرون وسطی؛
۴. قرن شانزدهم؛
۵. قرن هفدهم؛
۶. رومانسیسم؛
۷. رئالیسم و نتورالیسم؛
۸. قرن بیستم، مدرنیسم؛
۹. نسل ادبی ۹۸؛
۱۰. نئوسنتیسم، و نگوآردیسم، نسل ادبی ۲۷؛
۱۱. ادبیات اسپانیایی از سال ۱۹۳۹؛
۱۲. ادبیات کاتالان، گایگو و باسک؛
۱۳. ادبیات آمریکای لاتین قرن بیستم.

قبل از شروع تمامی درس‌ها، شرح مختصر تاریخی - اجتماعی مربوط آورده و پس از آن درس اصلی شروع می‌شود. هریک از متن‌ها یک دوره ادبی خاص را پوشش می‌دهد و در ادامه، متنی نمونه آورده شده و به توضیح نویسنده آن پرداخته شده است.

سپس، آثار و نویسندگان آن دوران، سبک، اهمیت و نقش آن‌ها، و گاهی نیز چکیده‌ای از معروف‌ترین اثرشان یا قسمتی از آن آورده شده است. در پایان هر درس، فعالیت‌های متنوعی پیش‌نهاد شده است؛ مانند نقد کتاب، پیش‌نهادهایی برای مطالعه، یا متونی برای تمرین درک مطلب به‌همراه معنی لغات جدید، یا توضیح مفاهیم دستوری مانند صفت‌ها، علاوه بر این‌ها، دانشجو را به نوشتن یک مطلب یا ارائه سخن‌رانی شفاهی ترغیب می‌کند.

استادان دانشگاه ایران، برای این که بتوانند از نظر زمان‌بندی کتاب را با برنامه درسی ادبیات اسپانیایی هم‌سوسازی کنند، این کتاب را با در نظر گرفتن مدت ترم به سه بخش تقسیم می‌کنند؛ ادبیات ۱ تا سرفصل مربوط به قرن هفدهم تدریس می‌شود و پس از آن، در ادبیات ۲ و ۳ زمان کافی برای پرداختن به اکثر موضوعات مربوط به برنامه درسی، نویسندگان و آثارشان، و پرداختن به موضوعات دیگر اختصاص داده شده است.

ادبیات ۱: از معرفی ادبیات اسپانیایی و کلیاتی درباره ادبیات

- قرون وسطی

- ادبیات قرن شانزدهم

ادبیات ۲: ادبیات قرن هفدهم

- رومانسیسم

- رئالیسم و نتورالیسم

- ادبیات قرن بیستم

- مدرنیسم

- نسل ادبی ۹۸

- نویسنده‌ها، آوانگارد، نسل ادبی ۲۷

ادبیات ۳

- ادبیات اسپانیایی از سال ۱۹۳۹

- ادبیات کاتالان، گایگو، و باسک

- ادبیات اسپانیایی لاتین قرن بیستم

۴. هم‌گون‌سازی کتاب با آموزش ادبیات اسپانیایی در ایران

روش تدریس ارتباطی در نظام آموزشی زبان‌های خارجی موجب شده است که از ادبیات در کلاس‌های زبان دوباره استفاده شود. از پرکاربردترین و مفیدترین و معتبرترین منابع برای آموزش یک زبان خارجی استفاده از ادبیات آن زبان است. پس، ادبیات قبل از هر چیز زبان و گفتمان است که هدف زیبایی‌شناسی و ارتباطی را به دنبال دارد (De Pablos-García Quijada 2016: 36).

در سال‌های اخیر، مطالعاتی درمورد آموزش زبان اسپانیایی به غیراسپانیایی‌زبانان انجام شده است و در زمینه استفاده و به‌کارگیری متون ادبی در کلاس‌های درس بسیار سفارش شده است. با وجود این، کتب مختص ادبیات اسپانیایی کم‌تعدادند.

کتاب کارتر و توسن کتابی قدیمی به حساب می‌آید که ما از آن در آموزش زبان اسپانیایی به غیراسپانیایی‌زبانان بهره‌جسته‌ایم. این کتاب شامل اطلاعات گسترده‌ای است که برای دانش‌آموزان اسپانیایی‌زبان بسیار مفید و پُر بار است. مسئله‌ای که استاد آموزش زبان اسپانیایی به غیراسپانیایی‌زبانان با آن مواجه است این است که باید بتواند با استفاده از کم‌ترین لغات توضیحات تکمیلی را به دانشجویان منتقل کند، هرچند این توضیحات تاریخی یا در زمینه اجتماعی باشد.

اما با توجه به تجزیه و تحلیل دیابلوس گارسیا کیخادا، متون کلاسیک که قصد آموزش آن را در کلاس داریم، می‌بایست با زندگی فعلی دانشجویان نزدیکی داشته باشد. زمانی که متون ادبی از زندگی فعلی دانشجویان بسیار فاصله داشته باشد، برای دانشجویان درک مفهوم تاریخی اهمیت بیش‌تری پیدا می‌کند. در این مورد، استفاده از متونی که مورد علاقه دانشجویان است، حائز اهمیت است؛ منابع بسیار مناسبی برای علاقه‌مند کردن دانشجویان به مباحثی چون هنر، سیاست، جغرافیا، اقتصاد، فلسفه، علوم، موسیقی (De Pablos-García Quijada 2016: 36)، به‌ویژه مباحثی اجتماعی در اختیار است که در اسپانیا و ایران تفاوت زیادی دارند.

با وجود این که کتاب مورد بحث در شروع هر فصل خود اطلاعات کافی در زمینه تاریخ اجتماعی در اختیار دانشجویان اسپانیایی‌زبان گذاشته است، در مورد دانشجویان ایرانی، استاد می‌بایست بیش‌تر از آنچه لازم است بر برخی قسمت‌ها و جزئیات توقف کند و وقت بگذارد؛ برای مثال، اکثر دانشجویان با کلمه رنسانس غریبه‌اند، ماجرای مشابهی که در سال ۱۳۵۷ در ایران به سبب اعتقادات ایدئولوژیکی اتفاق افتاد. از همین رو، مسائل مذهبی ادبیات اسپانیایی باید با دقت و توجه بیش‌تری مورد بررسی قرار گیرد تا از سوء تفاهم و تقابل دانشجویان جلوگیری شود و هم‌چنین با قانون رایج کشور در تضاد نباشد.

برای رسیدن به این هدف چه باید کرد؟ بیش از هر چیز به زمان نیاز است؛ زمانی کافی تا بتوانیم با فرصت بیش‌تری به جزئیات بپردازیم و هم از نظر زبانی به دانشجویان کمک کنیم و هم از نظر مفهومی و شاید گاه مجبور شویم تا قسمت‌هایی را به زبان آن‌ها ترجمه کنیم. با توجه به مدت زمان برنامه ادبیات اسپانیایی که در سه ترم مجزا تعریف شده است، در ادبیات ۱ بیش‌تر زحمات به‌عهده استاد است و او می‌بایست برای درک بیش‌تر دانشجویان

تلاش بیش‌تری کند، اما در ادبیات ۲ و ۳ دانشجویان به‌حدی از شناخت لغوی و شناخت اجتماعی رسیده‌اند که برنامه آموزش می‌تواند تا حدی روند عادی خود را طی کند، با وجود این که هنوز هستند دانشجویانی که مسیر یادگیری را گم می‌کنند. این مسئله به چه علت رخ می‌دهد؟ جواب این سؤال بسیار ساده است. معمولاً در تمامی کلاس‌ها تعداد دانشجویان از ده نفر تا سی نفر و گاه حتی بیش‌تر متغیر است و سطح زبانی هریک از آن‌ها با دیگری متفاوت است.

در بین آن‌ها افرادی هستند که از طرف مادری اسپانیایی‌زبان‌اند، و برای بهبود دانش زبانی خود و ورود هرچه سریع‌تر به بازار کار در این رشته ثبت‌نام می‌کنند. برخی از آن‌ها نیز فرزندان سفیرانی هستند که سال‌های زیادی در کشورهای اسپانیایی‌زبان زندگی کرده‌اند و برخی فرزندان بازرگانان و تاجران‌اند. علاوه‌براین، در ایران امتحانی وجود ندارد تا به این نوع دانشجویان این امکان را بدهد که از طریق این ارزیابی از سطوح بالاتری تحصیلات خود را ادامه دهند. حداکثر کاری که می‌توانند بکنند این است که واحدهای پیش‌دانشگاهی را نگذرانند، اما شرکت کردن آن‌ها در بقیه واحدها اجباری است. برعکس، اکثریت دانشجویان از صفر شروع می‌کنند. این یعنی استاد باید یک استراتژی برای سطح‌بندی کل کلاس به‌کار ببندد. به‌عبارت‌دیگر، اجازه ندهد که دانشجویانی که بیش‌تر می‌دانند در کلاس کسل شوند و دانشجویانی که در حال یادگیری‌اند سرخورده و نگران شوند. به‌هرروی، این کتاب بسیار جامع و در جایگاه ابزار کتاب‌شناسی جای‌گزین بسیار مناسبی است. می‌دانیم که در یک محیط دانشگاهی نباید فقط به یک منبع اکتفا کرد. یک استاد تنها یک راهنما و ارزیاب است، در حالی که هر روز به تعداد ابزار اطلاعاتی افزوده و دسترسی به آن‌ها آسان‌تر می‌شود. نفوذ سیستم‌های اطلاع‌رسانی الکترونیکی بسیار کارآمد و مفید است و در پیدا کردن متون و چاپ آن‌ها کمک شایانی می‌کند. شرایطی که در ایران بسیار لازم است، زیرا کتاب‌های چاپ اسپانیا بسیار کم‌یاب‌اند. باید قدرت خرید دانشجویان را نیز در نظر داشت که اغلب بسیار محدود است. از همین‌رو، استاد می‌بایست که شرایط را در نظر بگیرد. گاهی استاد مجبور می‌شود که دانشجویان را به خرید کتب چاپی وادار نکند. از همین‌رو، کتاب کارتر و توسون از بسیاری جوانب، به‌سبب مباحث گسترده و کلاسیک آن، بسیار سودمند و کارآمد است.

بسیاری از نویسندگان بر این نظرند که متون ادبی می‌بایست در کلاس‌های زبان برای غیراسپانیایی‌زبانان آموزش داده شوند. درمورد ما، همان‌طور که دیدیم، این متون قسمت جدانشدنی برنامه آموزشی برای دریافت مدرک دانشگاهی مترجمی‌زبان اسپانیایی در ایران است. متخصصان این موضوع تأکید می‌کنند که این متون می‌بایست نمونه‌ای از زبان امروزه

باشد، بدون این که در آن پیچیدگی دستوری غیر معمول و واژگان کهن وجود داشته باشد، می‌بایست دربرگیرنده لغات راحت و امروزی باشد. این نظریه ما را مجبور می‌کند که با دقت بیش‌تری متون دیگر دوران‌ها را انتخاب کنیم (Pedraza Jiménez 1966: 42).

از همین روست که، طبق آخرین مطالعات، استادان زبان‌های خارجی بیش‌ترین تأثیر را در نوآوری و ارتقای آموزش زبان اسپانیایی دارند. آن‌ها این کار را به‌لطف فناوری نوین انجام می‌دهند و فعالیت‌های خود را به‌روزرسانی می‌کنند. می‌دانیم که نوآوری و به‌روزرسانی شیوه‌های آموزشی دو جنبه مهم در آموزش‌اند. در حال حاضر، به‌دنبال ایده‌های جدید می‌گردیم تا دانشجویان بتوانند آنچه را می‌آموزند با استدلال و منطق باشد، نه این که ماشین‌وار آن‌ها را حفظ کنند (Hinojosa 2012: 15).

شیوه آموزش به‌روش تفهیمی بسیار بهتر و کارآمدتر از روش حفظی است. اما باید این را نیز در نظر داشت که در مورد ما، به‌سبب ویژگی‌های آموزش سنتی در ایران، انجام دادن این کار تقریباً غیرممکن است. در ایران، دانش‌آموزان از سن بسیار کم با روشی آموزش می‌بینند که در ادامه به آن اشاره می‌کنیم. یادآور می‌شویم که زندگی‌نامه برخی از نویسندگان مفصل و طولانی و برخی دیگر مختصر و کوتاه است. در تمامی آن‌ها، به جزئیاتی از زندگی نویسنده پرداخته شده است که در جوامع غربی بسیار عادی و پذیرفته شده است، اما همین موارد در جامعه‌ای اسلامی یا می‌بایست حذف شود یا سطحی و گذرا به آن‌ها پرداخته شود؛ چون دانشجویان اولین بار است که وارد محیطی شده‌اند که در آن دختر و پسر در کنار هم نشسته‌اند و از هم‌بوسه شرم و حیا بر محیط غالب است. به‌رغم کارنامه پُررنگی که نویسندگان این کتاب دارند، حضور زنان در کتاب آن‌ها کم‌رنگ است، حتی می‌توان گفت که بسیار جای تعجب داشت وقتی دیدیم که متن جداگانه‌ای برای سانتا ترسا د خوسوس (Santa Teresa de Jesús) در نظر گرفته نشده است یا در مورد سان خوان د لا کروس (San Juan de la Cruz) و تنها در قسمت کوتاهی از ادبیات مذهبی - عرفانی اشاره مختصری به ادبیات قرن شانزدهم شده است.

در این جهت، هنگام تطبیق دادن این کتاب با ادبیات فارسی، بر موضوعات مربوط به شاعران کلاسیک و عرفان متوقف می‌شویم و به هم‌زمانی آن‌ها و تأثیری که بعدها در ادبیات اسپانیایی گذاشته‌اند می‌پردازیم. مانسانو مورنو (Manazano Moreno 2017: 2) بر این نظر است که باید بر میراثی که مسلمانان برای ادبیات اسپانیایی به ارمغان آورده‌اند، تمرکز بیش‌تری کرد. بسیاری از مردم با احیای دوباره روحیه دوران جنگ‌های بازپس‌گیری اسپانیا

(Reconquista) مخالفانند؛ جنگ‌هایی که در دوران قرون وسطی برای از بین بردن هرگونه اثر و نشانی از مسلمانان داخل اسپانیا به راه افتاد. افرادی نیز هستند که در حال حاضر برای احیای دوران تاریخی آندالوسیا تلاش می‌کنند و بسیاری بر این باورند که مطالعه فرهنگ اسلامی در اسپانیا این اجازه را به ما می‌دهد که از جنبه‌های مختلف زندگی کسانی را درک کنیم که کمی قبل مرکز غرب را تشکیل می‌دادند، همان‌طور که دوران رنسانس باعث حفظ فرهنگ کهن شد. استادان، خودشان می‌بایست بخش‌هایی به این کتاب اضافه کنند؛ برای مثال، درکنار میوسید (Mio Cid) یا لازاریو د تورمس (Lazarillo de Tormes) نمونه‌هایی از نویسندگان آندالوسی یا نویسنده کوردوبایی ابن‌حسب (Ibn Hazm) یا اثر طوق کبوتر استفاده کنند و خودشان را از فواید تکنولوژی بهره‌مند سازند؛ مانند ترجمه جدید این اثر توسط خایمه سانچس رایتا (Jaime Sanchez Raita). همین مطالب را استادان می‌توانند در مورد آثار شاعران بزرگی مانند ابن‌زیدون (Ibn Zaydun)، کتاب هزار و یک شب، ابن‌عربی (Ibn Arabi) و ارتباط آن با سان خوان د لا کروس و حتی نفوذ و تأثیر مسلمانان در شخص سروانتس (De Cozar Sievet 2012: 78-79) انجام دهند. این مطالب با برنامه آموزشی کاملاً هم‌سویند. هم‌چنین، موجب می‌شوند که دانشجویان به زبان اسپانیایی احساس نزدیکی بیشتری کنند، علاقه و انگیزه یادگیری این زبان در آن‌ها برانگیخته شود و هم‌چنین آن‌ها می‌توانند هم‌گونی بین این دو فرهنگ را کاملاً درک کنند. در این اثر، مطالب بسیار کمی از ادبیات قرن بیستم به چشم می‌خورد؛ چه در مورد نویسندگان اسپانیایی و چه نویسندگان آمریکای لاتین. این کتاب تمامی دوره‌های ادبی را در خود جای داده است، با وجود این درباره نسل ادبی بوم آمریکای لاتین دهه شصت مطالبی ندارد، زیرا این کتاب قبل از به‌وجود آمدن این نسل به چاپ رسیده بود. وظیفه معرفی این نسل ادبی و نویسندگانی که دانشجویان می‌بایست با آن‌ها آشنایی داشته باشند به عهده استاد است؛ البته، در صورتی که وقت کلاس اجازه بدهد. در اهداف این کتاب تأکید شده است که به‌علت وقت کم کلاس‌ها، هدف از این کتاب صرفاً مطالعه تاریخ ادبیات نیست. فقط صحبت درباره نویسندگان، آشنایی با بیوگرافی و آثار مهم آن‌ها، سبک نویسندگی و تأثیر آن‌ها در ادبیات به‌تنهایی تمامی وقت کلاس را به خود اختصاص می‌دهد و هیچ فرصتی به مطالعه نمونه‌های آثار آن‌ها نمی‌رسد. فرض را بر این می‌گذاریم که خود دانشجویان می‌بایست برای مطالعه و تمرین بیشتر ساعات اضافی به این کار اختصاص دهند. اما، در مورد موضوعات ادبی بحث کمی متفاوت است؛ مخصوصاً در سطح مبتدی که دانشجویان هنوز با واژگان اسپانیایی آشنایی ندارند و این موضوع می‌تواند باعث نگرانی و تشویش آن‌ها شود.

تمامی مطالب بالا به این معناست که شناساندن این متون به دانشجویان می‌بایست بسیار با احتیاط انجام گیرد و تمامی مسئولیت یادگیری به‌عهده خود دانشجو نباشد تا وی از مطالعه ادبیات اسپانیایی و درکل مطالعه هرگونه متن دل‌سرد نشود. یادآوری می‌شود که سه درس ادبیات در برنامه آموزشی داریم و علاوه بر آن‌ها درس‌های مکمل همین بحث نیز قرار دارند؛ مانند واحد نمونه‌های نثر و شعر، تجزیه و تحلیل متون ادبی، و واحد ترجمه متون.

برای رسیدن به این هدف می‌توان از نمونه‌هایی استفاده کرد مانند نمونه‌های ادبی که سرخیو پالاسیوس گونسالس (Sergio Palacios González) برای آموزش زبان اسپانیایی به غیراسپانیایی‌زبانان معرفی کرده است و در ادامه به پیوست این مقاله به آن‌ها اشاره شده است. لازارو کارتر (Lázaro Carreter) تأکید می‌کند: «واژه‌ای به نام تاریخ ادبیات وجود ندارد، بلکه فقط تاریخ نویسندگان است. باین حال، تشریح و توصیف دوره زبان ادبی نه تنها امکان‌پذیر است، بلکه کاملاً لازم و ضروری است». وی این صحبت‌ها را در کنفرانسی در افتتاحیه سمینار بین‌المللی با موضوع ادبیات اسپانیایی و عصر طلایی که در دانشگاه آتنونمای مادرید در می سال ۱۹۸۱ برگزار شد ایراد کرد. این استاد ادبیات در همین سخنرانی اظهار داشت: «مطالعه زبان ادبی کار بسیار دشواری است، اما غیرممکن نیست، زیرا تمامی آثار ادبی در زمان خاص تاریخ و در یک محیط خاص متولد شده‌اند».

از همین رو، وظیفه استاد ادبیات اسپانیایی کمی پیچیده است، زیرا از طرفی می‌بایست پیامی را به دانشجویان برساند که دربرگیرنده برنامه آموزشی باشد و از طرف دیگر برای اکثریت کلاس قابل فهم باشد. بین دانشجویان ایرانی و بسیاری از کشورهای دیگر روش یادگیری حفظی هم‌چنان وجود دارد. آن‌ها با این روش از سنگینی بار متن می‌کاهند و مطالب مهم متن را جمع‌آوری می‌کنند، اما روش یادگیری تشریحی به نظر تلاش و تکرار بیش‌تری نیاز دارد.

۵. بررسی کتاب ادبیات اسپانیایی کاربرتر و توسن

۱.۵ معرفی

پس از آن‌که کتاب را معرفی کردیم، طی پرسش‌نامه‌ای نظرهای دانشجویان را درمورد آن جویا شدیم تا هم از تأثیری که این کتاب بر دانشجویان داشته است مطلع شویم و هم بتوانیم از نظرهای آن‌ها به‌منزله ابزار ارزیابی کتاب مورد بحث استفاده کنیم. تعداد ده سؤال مطرح کردیم که قصد داشتیم نظر خود دانشجویان را درباره این کتاب و میزان اثربخشی

محتوای آموزشی ضمنی یا تشریحی آن را برآورد کنیم. این نظرسنجی از گروهی از فارغ‌التحصیلان رشته زبان اسپانیایی در ایران انجام شد. با وجود این که گروهی که برای این پرسش‌نامه از آن‌ها کمک گرفتیم بسیار اندک بودند، همین تعداد هم می‌تواند نشان‌دهنده مطالبی باشد که می‌بایست از کتاب حذف یا اضافه شوند یا تغییر یابند یا توسط استاد به صورت شیوه‌های آموزشی مربوط به کتاب کارتر و توسن در ادبیات ۱، ۲، و ۳ در دانشگاه‌های زبان در ایران، به‌ویژه دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران، شمال به‌کار گرفته شود.

۲.۵ تاریخ انجام گرفتن پرسش‌نامه

دهم اسفند ۱۳۹۶ تا یکم فروردین ۱۳۹۷ در تهران^۲

۳.۵ شرکت‌کنندگان در پرسش‌نامه

تعداد سی نفر از دانشجویان دختر و پسر دانشکده زبان‌های خارجی دانشگاه آزاد اسلامی تهران - ایران شعبه شمال؛ دانشجویانی که قدیمی‌ترین آن‌ها از ورودی‌های چهارده سال پیش تا ورودی سال ۱۳۹۶ - ۱۳۹۷ هستند. اکثر دانشجویانی که پذیرفتند در این نظرسنجی شرکت کنند در حال حاضر در شبکه تلویزیونی «هیسپان تی وی» مشغول کارند که جهت اشتغال در آن مجموعه نیاز به آزمون ورودی است. پس، در مجموع سطح دانش زبان اسپانیایی آن‌ها بالاتر از اکثر فارغ‌التحصیلان دانشگاه است.

۴.۵ مدل پرسش‌نامه

تعداد ده سؤال کتبی با دو گزینه پاسخ آری و خیر

فرم پرسش‌نامه:

ملاحظات:

- در این پرسش‌نامه نیازی به مشخصات شرکت‌کننده نیست.
- سؤالات را با دقت بخوانید و به سؤالات مربوط به کتاب ادبیات اسپانیایی کارتر و توسن که در طول دوره آموزش خود در دانشگاه در سه درس ادبیات مطالعه کردید پاسخ مناسب دهید.

- با علامت ضربدر یکی از پاسخ‌ها را برای هر سؤال انتخاب کنید.
- از شرکت شما در این نظرسنجی بسیار سپاس گزاریم.

ردیف	سؤالات	نمره
۱.	آیا شما مطلبی از آنچه در کلاس‌های ادبیات آموختید به‌خاطر دارید؟	
۲.	آیا فکر می‌کنید سطح دانش شما در مورد ادبیات اسپانیا قابل قبول است؟	
۳.	آیا فکر می‌کنید که این کتاب بیش‌تر به مقوله تاریخ ادبیات اسپانیایی می‌پردازد؟	
۴.	آیا تمامی درس‌ها و مطالب را حفظ می‌کردید؟	
۵.	به‌نظر شما، متونی که در این کتاب آمده است غیرقابل درک است؟	
۶.	آیا پس از فارغ‌التحصیلی متنی مربوط به ادبیات اسپانیایی ترجمه کرده‌اید؟	
۷.	آیا مطالعه ادبیات در شما انگیزه مطالعه دیگر متون ادبی اسپانیا را برانگیخت؟	
۸.	آیا شما با مطالعه این کتاب لغات اسپانیایی بیش‌تری آموختید؟	
۹.	آیا با خواندن این کتاب شناخت شما به فرهنگ اسپانیایی و آمریکای لاتین بیش‌تر شد؟	
۱۰.	آیا به‌نظر شما خلاصه آخر هر درس مفید بوده است؟	

۵.۵ ارزیابی پرسش‌نامه

سؤال اول: آیا شما مطلبی از آنچه که در کلاس‌های ادبیات آموختید به‌خاطر دارید؟
پاسخ: ۷۵ درصد شرکت‌کنندگان به این سؤال پاسخ مثبت دادند. زمانی که با آن‌ها صحبت کردیم، متوجه شدیم که این درصد بالای جواب مثبت به‌سبب مطالب گنگی است که در ذهنشان مانده است، به‌جز موضوعات بسیار مهم مانند درس مربوط به سروانتس و دون‌کیشوت. درواقع، موضوعاتی است که درطول ترم توجه ویژه‌ای به آن‌ها شد. البته، باتوجه‌به اظهارات برخی از شرکت‌کنندگان، بسیاری از این پاسخ‌های مثبت به این دلیل است که استاد دانشگاهی خودشان را که هم‌اکنون همکارشان در شبکه تلویزیونی «هیسپان تی وی» است ناامید نکنند.

ارزیابی: پاسخ ۷۵ درصدی مثبت قابل‌اعتماد نیست و درواقع این درصد بسیار پایین‌تر از این میزان است.

سؤال دوم: آیا شما فکر می‌کنید که سطح دانش شما در مورد ادبیات اسپانیا قابل قبول است؟

پاسخ: این سؤال حدود چهل درصد پاسخ مثبت دریافت کرد؛ پاسخی که ارتباط مستقیمی با سؤال اول دارد و تأکید می‌کند که در واقع شرکت‌کنندگان کم‌تر از آنچه اظهار می‌کنند ادبیات می‌دانند.

ارزیابی: به نظر پاسخ قابل اعتمادی می‌آید. باتوجه‌به این‌که بسیاری از آن‌ها پس از فارغ‌التحصیلی به ترجمه متون ادبی پرداخته‌اند.

سؤال سوم: آیا شما فکر می‌کنید که این کتاب بیش‌تر به مقوله تاریخ ادبیات اسپانیایی می‌پردازد؟

پاسخ: به این سؤال هفتاد درصد پاسخ مثبت داده بودند. این درصد بالای جواب مثبت با هدف نویسندگان این کتاب تناقض دارد. آن‌ها تأکید داشتند که این کتاب مختص تاریخ ادبیات اسپانیا نیست. شناخت نویسندگان، آشنایی با جنبش‌ها، و... در زبانی که زبان مادری دانشجویان نیست و باتوجه‌به این‌که در ادبیات ۱ در واقع مطالب زیادی متوجه نمی‌شوند در ادبیات ۲ هنوز درک مفاهیم برایشان سخت است و در ادبیات ۳ است که تازه کمی اعتمادبه‌نفس پیدا می‌کنند و از آن‌جایی که با واژگان و ساختارهای دست‌ورزبانی بیش‌تری آشنا هستند می‌توانند از خواندن متون ادبی لذت بیش‌تری ببرند.

ارزیابی: قابل اعتماد. باتوجه‌به صحبت‌هایی که بعد از پرسش‌نامه با آن‌ها کردم این موضوع صحت دارد.

سؤال چهارم: درس‌ها را حفظ می‌کردی؟

پاسخ: به این سؤال صد درصد شرکت‌کنندگان پاسخ مثبت داده بودند. برای درک این موضوع می‌بایست فضای آموزشی ایران را در نظر داشت که در آن حافظه نقش بسیار مهمی را از کودکی ایفا می‌کند؛ با حفظ جملات و دعا‌های مذهبی، شعرها و آهنگ‌ها، و تمامی دروس مانند ریاضی و علوم.

ارزیابی: قابل اعتماد.

سؤال پنجم: به نظر شما متونی که در این کتاب آمده است برای فهمیدن سخت است؟

پاسخ: ۸۵ درصد پاسخ مثبت دادند و این سؤال به پاسخ قبلی ارتباط دارد. باتوجه‌به سطح زبانی دانشجویان در ترم‌های اول و دایره لغات کم، دانشجو مواردی را که استاد در کلاس ارائه می‌دهد کاملاً متوجه نمی‌شود و در نتیجه شروع به حفظ کردن مطالبی می‌کند که ممکن است سؤال امتحانی باشد. این موضوع علاقه دانشجو را به یادگیری کاهش می‌دهد و حل این مسئله در یک دوره زمانی کوتاه به نظر غیرممکن می‌آید، از طرفی تمامی کلاس‌ها به زبان اسپانیایی برگزار می‌شود و نه فارسی.

ارزیابی: قابل اعتماد.

سؤال ششم: آیا پس از فارغ التحصیلی متنی مربوط به ادبیات اسپانیایی ترجمه کرده‌اید؟

پاسخ: چهل درصد از شرکت‌کنندگان به این سؤال پاسخ مثبت داده‌اند، زیرا عده‌ای از فارغ التحصیلان مترجم متون ادبی هستند و از این راه کسب درآمد می‌کنند.

این سؤال بسیار شبیه به جواب شماره دو است که از آن می‌توان به این نتیجه رسید که کتاب مورد بحث تنها برای فراهم کردن یک سری اطلاعات کلی در زمینه ادبیات اسپانیایی کارآمد است و در آینده خود دانشجویان بنابر علایقشان آن‌ها را بسط خواهند داد.

ارزیابی: قابل اعتماد.

سؤال هفتم: آیا مطالعه ادبیات در شما انگیزه مطالعه دیگر متون ادبی اسپانیا را

برانگیخت؟

پاسخ: پنجاه درصد مثبت. برآورد می‌شود که این جواب به علاقه دانشجویان به متون ادبی اسپانیایی بستگی دارد و ارتباط مستقیمی با سؤال ۲ و ۶ دارد که در هر سه آن‌ها نتیجه تقریباً شبیه به هم است.

ارزیابی: قابل اعتماد.

سؤال هشتم: آیا شما با مطالعه این کتاب لغات اسپانیایی بیش‌تری آموختید؟

پاسخ: صد درصد نتیجه بهتر و امیدوارکننده‌تر از این نمی‌توانست باشد؛ چون حتی اگر در بین دانشجویان افرادی بودند که علاقه زیادی به ادبیات اسپانیایی نداشتند حداقل در طول سه ترم این کتاب باعث شده است که دامنه لغات اسپانیایی آن‌ها به میزان زیادی در زمینه عمومی و ادبی توسعه پیدا کند. علاوه بر این، با سؤال شماره ۴ نیز ارتباط تنگاتنگی دارد، از این جهت که روش حفظی هم‌چنان در یادگیری ایران در تمامی مراحل تحصیل وجود دارد.

ارزیابی: قابل اعتماد.

سؤال نهم: آیا با خواندن این کتاب شناخت شما به فرهنگ اسپانیایی و آمریکای

لاتین بیش‌تر شد؟

پاسخ: ۸۵ درصد. اگر زحمت و تلاش استادان این درس در ارائه توضیحات فرهنگی - اجتماعی را در نظر بگیریم، پاسخ این سؤال بسیار موفقیت‌آمیز بوده است؛ مخصوصاً در مورد استادان اسپانیایی زبان (بومی)، تمامی این اطلاعات تکمیلی و اضافه بر برنامه‌ای که استادان در کلاس‌ها ارائه می‌دهند از نظر دانشجویان بسیار با ارزش بوده است، زیرا تقریباً دانشجویان، خارج از فضای آموزشی دانشگاه، هیچ ارتباطی با افراد غیرایرانی ندارند.

پاسخ: ۸۵ درصد مثبت. نتیجه‌ای که نشان می‌دهد یکی از اهداف نویسندگان کتاب اجابت شده است. هدف ارائه اطلاعات عمومی، درمورد ادبیات و هم مسائل اجتماعی، هم در اسپانیا و هم در آمریکای لاتین.

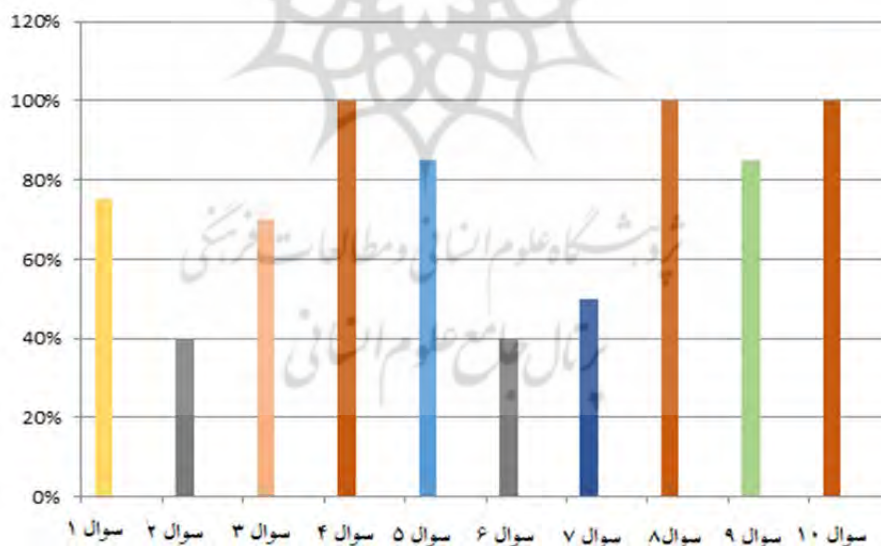
ارزیابی: قابل اعتماد.

سؤال دهم: آیا به نظر شما خلاصه آخر هر درس مفید بوده است؟

پاسخ: صد درصد. این پاسخ نیز با سؤالات شماره ۴ درمورد روش یادگیری حفظی و شماره ۵ درمورد سختی درک متون ادبی در ارتباط است.

همان‌طور که تاکنون اشاره کرده‌ایم، برنامه ادبیات اسپانیایی در دانشگاه در طول سه ترم که هر کدام از سه واحد درسی تشکیل شده است تدریس می‌شود. حجم برنامه بسیار سنگین و برخلاف آن زمان کلاس‌ها بسیار کم است. خلاصه‌های انتهای هر درس برای دانشجویان بسیار ارزنده است و استاد این برآورد را خواهد داشت که کل کلاس که متشکل از دانشجویانی با سطح زبانی مختلف است خلاصه‌ای از اطلاعات مفید آن درس را فرا می‌گیرند. و این خلاصه به‌عنوان ابزار مثبتی برای تعیین سطح دانشجویان به کار می‌رود.

ارزیابی: قابل قبول.

نمودار ۱. درصد پاسخ‌های مثبت به سؤالات فرم

۶. نتیجه‌گیری

باتوجه به تجربیات شخصی و پاسخ‌های مثبت که در پرسش‌نامه شاهد آن بودیم، می‌توان ادعا کرد که کتاب *ادبیات اسپانیایی* فرناندو لازارو کاررتر و بیسته توسن روشی پذیرفته‌شده برای آموزش این درس است که خطاب به دانشجویان رشته زبان اسپانیایی خارجی و درمورد موضوع بحث ما، دانشجویان ایرانی، نوشته شده است. در این باره، توضیح می‌دهیم:

- به‌رغم تمامی کاستی‌هایی که در این کتاب دیده می‌شود که کمی پیش‌نیز به آن‌ها اشاره کردیم، مانند عدم حضور آثار ادبی نویسندگان زن یا موضوعات مربوط به آمریکای لاتین یا مسلمانان، این کتاب توانسته است دیدگاه جامعی از ادبیات اسپانیایی ارائه دهد و همچنین متون ادبی بسیار غنی را معرفی کند.
- عنوان‌بندی دروس این کتاب کاملاً با برنامه رسمی آموزشی دوره کارشناسی زبان اسپانیایی جمهوری اسلامی ایران مطابقت دارد.
- این کتاب آموزشی است و استاد را طی سه ترم ادبیات اسپانیایی در دانشگاه‌های جمهوری اسلامی همراهی می‌کند.
- دانش‌آموزان دیدگاه کلی از ادبیات دریافت می‌کنند و باتوجه به میزان علاقه شخصی خودشان از آن بهره می‌برند. حتی بعضی از آن‌ها ترجمه متون ادبی را شغل آینده خود انتخاب می‌کنند.
- گرچه نویسندگان این کتاب را بر تاریخ ادبیات متمرکز نکرده‌اند، در عمل چنین به نظر می‌رسد که این کتاب بیش‌تر درمورد تاریخ ادبیات است؛ موضوعات متنوع برنامه آموزشی و کم‌بود وقت، مخصوصاً در ترم‌های اول که در آن استادان مجبورند که بسیاری از قسمت‌ها را برای این که در سطح دانش دانشجویان آن کلاس باشد ترجمه کنند. خواندن متون طولانی‌تر و مختص ادبیات در ترم‌های بالاتر صورت می‌گیرد، پس از آن که دامنه لغات دانشجوی کمی وسیع‌تر از قبل شد.
- باین که نویسندگان سعی دارند که این کتاب ابزار یادگیری به صورت حفظی نباشد، نظام آموزشی ایران طوری طراحی شده است که از همان طفولیت کودکان را به حفظ کردن عادت می‌دهند. این موضوع جوانب مثبتی هم دارد؛ یک ایرانی می‌تواند اشعار بلند را بدون هیچ مشکلی حفظ کند. البته بسته به میزان علاقه شخصی

دانشجویان به ادبیات آموخته‌های آن‌ها نیز می‌تواند در حافظه آن‌ها به صورت دائمی یا موقت باقی بماند.

- تقریباً تمامی دانشجویان خواندن خلاصه انتهای هر درس را، به مانند ابزار کمکی، ترجیح می‌دهند. بسیاری از دانشجویان، از آن‌جا که دایره واژگان اسپانیایی کمی دارند، دچار اضطراب می‌شوند. به همین جهت در نظرسنجی، ۸۵ درصد بر این نظرند که مطالعه این اثر برای آن‌ها دشوار بوده است. به نظر نگارنده این مقاله، یکی دیگر از وظایف استاد کاهش همین موانع است و بایستی به دانشجو کمک کند تا در رشته تحصیلی خود به نتایج خوبی دست پیدا کند و البته لذت خواندن متون ادبی اسپانیایی را در آن‌ها برانگیزد.

- این موضوع که حدود چهل درصد از فارغ‌التحصیلان هم‌اکنون به ترجمه متون به زبان اسپانیایی اشتغال دارند نشانه خوبی است و موفقیت این کتاب و کلاس‌های دیگر دانشگاهی مرتبط با ادبیات اسپانیایی را نشان می‌دهد.

- صد درصد شرکت‌کنندگان بدون هیچ‌گونه شک و تردیدی تأکید می‌کنند که این کتاب ادبیات وسیله خوبی برای یادگیری لغات بیشتر، چه لغات عام و چه تخصصی، به اسپانیایی بوده است.

- آن‌چه برای این ارزیابی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده، این است که ۸۵ درصد شرکت‌کنندگان تأکید کردند که این کتاب باعث افزایش آگاهی و دانش آن‌ها در زمینه‌های فرهنگی اسپانیا و آمریکای لاتین شده است. توضیحات حاشیه‌ای استادان نیز در این مورد از اهمیت خاصی برخوردار است؛ مانند واژگان خاصی که فقط در آمریکای لاتین استفاده می‌شود.

- از نکات یادشده نتیجه می‌گیریم که کتاب ادبیات اسپانیایی کارتر و توسن یک مکانیسم آموزشی بسیار مؤثر در دانشگاه‌های ایران است، با اضافه کردن مطالبی که استادان می‌بایست از آن‌ها برای به‌روزرساندن مفاهیم استفاده کنند.

پی‌نوشت‌ها

۱. شرح و توضیح تمامی این مهارت‌ها در پایان‌نامه نویسنده نام‌برده که در دانشکده زبان‌شناسی اسپانیایی آئوتونومای مادرید (UAM) در سال ۲۰۱۱ دفاع کرد، در دسترس است.
۲. یکم تا بیست و یکم مارس ۲۰۱۸ در تهران.

کتابنامه

- De Cozar Sievet, Rafael (2012), "Anotaciones Sobre Literatura Española y el Mundo Musulmán", *Revista Literaria de la Asociación Colegial de Escritores*, no. 120, Idioma: Español.
- Hinojosa, Alfonso (2012), *Especialización para Profesores Europeos de Español. Entrevista Publicada en 20 Minutos*:
<<http://www.20minutos.es/noticia/15556201/profesores>>.
- Lázaro Carreter, Fernando (1980), "La Literatura Como Fenómeno Comunicativo", *En Lázaro Carreter, Fernando: Estudios de Lingüística*, Barcelona: Crítica.
- Lázaro Carreter, Fernando and Evaristo Correa Calderón (1974), *Cómo se Comenta un Texto Literario*, Madrid: Cátedra.
- Lázaro Carreter, Fernando and Vicente Tusón (1977), *Literatura Española 2º*, Edic, Anaya: Salamanca.
- Manzano Moreno, Eduardo (2017), "El Mito de Al-Andalus, Rechazar los Falsos Paralelismos Históricos es Necesario para Valorar el Legado Árabe", *Artículo Publicado en el Diario El País*, 19 Nov.
- Palacios González, Sergio (2011), *Los Textos Literarios Clásicos Españoles en la Enseñanza del Español para Extranjeros (E/ELE)*, Tesis Doctoral del Departamento de Filología y Letras UAM: Universidad Autónoma de Madrid.
- Palacios González, Sergio (2017), *Comentarios de los Textos Clásicos Españoles en la Enseñanza-Aprendizaje del Español como Lengua Extranjera*, Lectura: En la Universidad Autónoma de Madrid (España).